

Bojana Vukotić

Beograd, Narodna biblioteka Srbije

УДК 004.738.5:050

ELEKTRONSKI ČASOPIS U VIRTUELNOM SVETU INTERNETA

„Elektronska revolucija“ pruža nebrojene nove mogućnosti svojim korisnicima. Mnogi tradicionalni mediji, pre svega štampa, prilagođavaju se novim tehnološkim uslovima, prave svoje web prezentacije i stvaraju kod svojih korisnika naviku da se o svemu informišu preko Interneta. Onima koji love važne informacije pružaju mogućnost skladištenja ogromnog broja podataka i stvaranje ličnih arhiva.

Poslednjih nekoliko godina zapažamo naglu popularizaciju Interneta i kod nas. Internet je u Jugoslaviji počeo da se razvija od 1991. godine u okviru projekta Ministarstva za nauku i tehnologiju Republike Srbije, sa izgradnjom i razvojem distributivne mreže SNTI (Sistem naučno tehnoloških informacija). Godine 1994. dobijeno je pravo administriranja Internet YU-domena, 1995. pravo lokalnog dodeljivanja IP¹ adresa unutar domena, a Jugoslovenska akademska mreža dobija pun Internet pristup; 1995. pojavljuju se prvi komercijalni provajderi (Eunet i Beotel), pa tako i privatna lica dobijaju mogućnost priključka na Internet.

Pojava elektronske periodike

Značajan razvoj dostigli su novi trendovi elektronskog izdavaštva. I serijske publikacije doživljavaju svoju tranziciju. Uvek promenljiv,

komplikovan i uzbudljiv svet serijskih publikacija dobija mogućnost širenja u sasvim novom obliku.

Elektronske serijske publikacije javljaju se kasnih osamdesetih. U početku su bile dostupne preko FTP ili e-mail diskusionih lista². Sa pojavom Interneta, od 1994. godine koristi se postojanje web tehnologije. Pioniri nove periodike nagovestili su njenu budućnost – budućnost periodike za novi milenijum. Ubrzano raste broj netradicionalne štampe. Sve je više časopisa u elektronskoj formi, izgleda da ih već sada ima preveliki broj. U svetskoj ISSN bazi, koja uključuje samo serijske publikacije koje imaju ISSN broj, trenutno ih ima 26.119 od ukupno 1,164.507 naslova na svim medijima. Ako uz to imamo u vidu da je mnogo publikacija koje ne ulaze u ovu bazu, onda je broj nemerljivo veći.

Kako prepoznati elektronsku serijsku publikaciju?

Elektronska publikacija podrazumeva materijal rađen na računaru ili konvertovan iz štampanog u digitalni – mašinski čitljiv – format, namenjen za prikazivanje na ekranu računara³. Tehnički ih je veoma lako moguće učiniti dostupnim, jer svi tekstovi ionako prolaze kroz digitalnu verziju u pripremi za objavljivanje. Štampaju se u različitim formatima teksta: ASCII⁴ - jednostavan tekst bez ilustracija čitljiv u svakom računaru, HTML⁵ - uređeni tekst sa grafičkim elementima i hiperlinkovima, ili PDF⁶ koji daje vernu sliku dokumenta. Najčešće se koristi HTML format teksta jer daje čitaocima neograničenu mogućnost manipulisanja. Prednost HTML stranice u odnosu na običan tekst je u tome što je ona interaktivna – čitalac sâm bira kojim će redom čitati tekst (ili „listati“ novine). Tekst se često linkovima povezuje sa drugim tekstom, sa drugim medijem, sistemom, servisom... Ako se elektronske publikacije čuvaju na nekom javnom serveru koji omogućava pristup širem krugu korisnika, govorimo o elektronskim publikacijama na Internetu. Elektronske publikacije obuhvataju: elektronske novine (dnevne listove i nedeljnike), magazine, časopise, adresare, digitalizovane tekstove zakona, arhivske zbirke, dokumentacije.

E-novine - Štampano izdanje novina iziskuje velike troškove, repromaterijal i angažovanje velikog broja stručnjaka raznih profila, dok je za elektronsko izdanje dovoljan jedan personalni računar sa modemom i priključkom na Internet i može ga uraditi samo jedan čovek. Ipak, kod pripreme dnevnih listova potrebni su čitavi timovi novinara.

Moderne novine se ionako pripremaju na računaru, autori svoje priloge šalju redakciji elektronskom poštom, slike se digitalizuju i takve šalju pri pripremi za štampu, obrada teksta i uređenje strane rade se isključivo na računaru – celokupna priprema je digitalna pa zato i nije problem da se sav tako pripremljeni materijal umesto u štampariju uputi na web stranicu. Tako je Internet, u stvari, doveo samo do promene u distribuciji – umesto da čitalac kupuje papirno izdanje na kiosku, on do omiljene novine dolazi preko svog personalnog računara.

Elektronska dnevna i periodična štampa odavno se odomaćila i na našem „delu“ Interneta. Redovno se „objavljaju“, to jest ažuriraju svi domaći dnevni listovi: *Politika*, *Večernje novosti*, *Borba*, *Danas*, *Blic*, *Glas javnosti*, *Kurir*, *Dnevnik*, *Dan*, *Pobjeda*, *Magyar Szó*. Čitaocima su na raspolaganju i Internet izdanja mnogih nedeljnih listova: *NIN*, *Vreme*, *Nedeljni telegraf*, *Ilustrovana politika*, *Nezavisna svetlost* (Kragujevac), *Užice na Internetu*, *Čačanski glas*, *Naša reč* (Leskovac), *Vranjske novine*, *Monitor*, *Pančevac*.

Elektronski bilteni, listovi, oglasnici, vodiči - Takođe su se i serijske publikacije trenutnog, uglavnom prolaznog sadržaja, kao što su bilteni, listovi radnih organizacija, udruženja, razni oglasnici, reklamni listovi i vodiči našli na Internetu. Pokazali su se kao vrlo praktična forma za obaveštavanje i često se dostavljaju putem računarske mreže kako bi svoje članove informisali o raznim događajima i aktivnostima. Takvi su, na primer, bilteni: *Almanah Petnica* (glasilo Istraživačke stanice Petnica), *Mobi-zine* (elektronski bilten Kompanije „063 Mobtel Srbija“); listovi radnih organizacija: *Energoprojekt*; vodiči: *City Focus*, *City magazin*; oglasi i reklame: *Halo oglasi*, *Krov oglasi*, *Mobilni magazin* (Internet magazin o mobilnim telefonima), *Vojvođanska svaštara*.

E-magazini - Online magazini na Internetu su sve brojniji i tehnički su sve kvalitetniji. Najčešće su zabavni: *Boni Internet magazin*, *BUM* (dnevni elektronski magazin), *CdM – Cafe del Montenegro* (Podgorica), *Zona sumraka*, *Košava*, *Svet*, *Svedok*; informativni: *Revija Kolubara* (Valjevo); muzički: *Rock express*; humoristički i satirični: *Ošišani jež*, *Bre!* (magazin za pismene), *Etna* (prvi elektronski časopis za satiru), *Grafiti On-Line*; dečji: *Deca-deci*, *Jó Pajtás* (na mađarskom jeziku); iz oblasti kulture i umetnosti: *Rastkov glasnik* (elektronski magazin Projekta Rastko), *Digital arts* (magazin za kompjutersku umetnost i kulturu), *Fotogram* i *Refoto* (foto magazini); naučnopopularni: *SciTech*, *Znanje*, *Elikir*, *Viva*, *Savršeno zdravlje*, *Zdravlje žene*; posvećeni kompjuterima

i Internetu: *Svet kompjutera*, *Mikro Elektronika*, *Internet ogledalo*, *Tips*; o igrama i multimediji: *Power Play*; politički: *Republika*, *Srpska reč*, *Pobunjeni um* (marksistički), *Komunist* (dokumenti i arhive o komunizmu u Jugoslaviji, istorijatu SKJ, o J. B. Titu), *Pravi odgovor* (list za izbeglice); vojni: *Vojno delo* ili specijalizovani: *Natura* (revija za ljubitelje prirode), *Lov & Kinologija*, *Mama* (posvećen roditeljstvu), *Vrele gume*. Najčešće liče na tradicionalne (štampane), s tim što ih je kompjuterska tehnologija obogatila kombinacijom teksta, zvuka i pokretnih slika. Kvalitet varira, od čisto informativnih (sličnih biltenima) do onih vrlo impresivnog izgleda, odlično tehnički opremljenih, veoma popularnih i često posećivanih. Pored Internet verzija poznatih štampanih magazina tu su i sasvim novi naslovi koji ne postoje u štampanoj formi.

Za neke popularne magazine nalazimo na datoj URL adresi samo reklamni ekran koji daje mogućnost da vidimo naslovnu stranu najnovijeg broja i, eventualno, naslove priloga. Takav je slučaj, na primer, sa sledećim magazinima: *PC Press*, *Dama*, *Profil*, *Kuća stil*, *Gamer*, *Moć prirode*, *NO magazin* (revija za odgajivače i ljubitelje nemačkih ovčara), *Ribolovačka revija*, *Reporter*. U drugu krajnost idu elektronske publikacije koje su toliko promenljive i tako koncipirane da se i ne prepoznaje magazin kao klasična publikacija, već više liče na baze podataka: *Beotelnet*, *Beograd.info*, *B.G.U.C. - Beograd Underground Connection* (posvećen underground kulturi), *Benchmark* (računarski časopis), *Amigo online magazin* (informacije iz sveta nauke i tehnologije, računara, mobilnih komunikacija), *Inet News*, *Magazin Internet Krstarice*, *Morazzia Magazin*, *Pretraga i prezentovanje*, *SerbiaOnline.com*, *Sezampro vesti*, *Stripoteka*, *Tanjug*.

E-časopisi - Priprema stručnih i naučnih časopisa u papirnom izdanju toliko je komplikovana i spora da protekne po nekoliko meseci, pa i do godinu dana dok rukopis eventualno ne bude objavljen kao članak u nekom uglednom časopisu. Pošto se i tekstovi za časopise od početka do objavljivanja obrađuju na računaru, pokazalo se kao vrlo efikasno objavljivanje pripremljene građe na Internetu u formi elektronskog časopisa. Pored toga, tu su i brojni časopisi koji daju elektronske verzije svojih ranijih brojeva. Časopis dostupan preko Interneta umnogome olakšava i ubrzava pristup stručnim člancima, odnosno informacijama o istraživanjima i rezultatima istraživanja. Elektronski pristup publikaciji koristi i izdavaču, jer je sada u mogućnosti da prati koliko korisnici čitaju elektronska izdanja i da brzo i lako uspostavi kontakt sa njima.

Mnogi jugoslovenski izdavači iskoristili su prednosti objavljivanja svojih naučnih i stručnih časopisa u online formi. Tu su izdanja univerziteta: *Facta Universitatis* (izdanje Univerziteta u Nišu koje izlazi u dvanaest serija iz svih oblasti nauke); časopisi iz oblasti društvenih nauka: *Zbornik Matice srpske za društvene nauke*, *Filozofija i društvo*, *Sociologija*, *Sociološki pregled*, *Teme*, *Temida*, *Međunarodni problemi*, *Review of international affairs*, *Srpsko nasleđe*; iz oblasti bibliotekarstva i informatike: *Glasnik Narodne biblioteke Srbije*, *Infoteka*, *Pregled Nacionalnog centra za digitalizaciju*; časopisi iz kulture i umetnosti: *Zbornik Matice srpske za scenske umetnosti i muziku*; iz oblasti književnosti: *Letopis Matice srpske*, *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik*, *Reč*, *Haiku pismo* (časopis za haiku poeziju), *Detinjstvo* (časopis o književnosti za decu), *Mostovi* (časopis za prevodnu književnost), *Treći trg*; filologije i lingvistike: *Jezik danas*, *Lingvističke aktuelnosti*, *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, *Zbornik Matice srpske za slavistiku*; religije: *Iskon* (pravoslavni ilustrovani časopis), *Istočnik* (časopis za veru i kulturu), *JUNIR godišnjak* (izdavač Jugoslovensko udruženje za naučno istraživanje religije); časopisi iz ekonomije: *Ekonomist online*, *Ekonomski anali*, *Poslovna politika*; publikacije o ekonomskom poslovanju i elektronskoj trgovini: *E magazin* (internet izdanje časopisa o svetu elektronskog poslovanja, ekonomije i komunikacija), *E trgovina*, *BIM – Biznis*, *Internet*, *Marketing* (magazin o poslovanju na Internetu), *Marketing Revolution*; zakonski propisi: *Cekos informator*, *ING-PRO paket propisa*, *Porez na promet* (od 2005. nov naslov: *PDV*), *Pro Info* (časopis za primenu propisa, praksu sudova, organa uprave i lokalne samouprave i pravnu nauku), *Propisi.net*; prirodne nauke: *Zbornik Matice srpske za prirodne nauke*, *Serbian astronomical journal*; matematika: *Matematički vesnik*, *Filomat* (izdanje Univerziteta u Nišu), *Kragujevac Journal of Mathematics*, *Match - communication in mathematical and computer chemistry*, *Nastava matematike*, *Visual mathematics*; hemija: *Hemijski pregled*; medicina: *Jugoslovenska medicinska biohemija*, *Stomatološki glasnik Srbije*, *Timočki medicinski glasnik*; tehnika: *Transactions FME* (izdanje Mašinskog fakulteta u Beogradu), *Nuclear technology and radiation protection*.

Elektronska ili štampana verzija?

Neki časopisi najpre se pojave u elektronskom obliku, dok kasnija izdanja mogu biti i štampana. Jedan broj publikacija izlazi paralelno –

u elektronskom i štampanom obliku istovremeno. Elektronske verzije nekih časopisa su samo štampano izdanje konvertovano u elektronski oblik. Neke publikacije, međutim, imaju samo elektronsko izdanje.

Elektronske publikacije, i pored svojih manjkavosti, imaju brojne prednosti nad štampanim verzijama. Istina je da štampane publikacije mogu da se čitaju bez ikakvih aparata i da se materijal brzo i lako može kopirati. Ali, problem je u skladištenju velikog broja primeraka iste sveske. I dok štampanu svesku u jednom trenutku može da čita samo jedan korisnik, elektronskoj verziji u isto vreme može da pristupi više čitalaca.

Problemi elektronskog izdavaštva povezani su sa veoma brzim tempom zastarevanja informacione tehnologije – pojavljuju se novi izumi, a u isto vreme nestaju neki stari (npr. diskete od 5,25 inča) pri čemu postoji opasnost propadanja velikog broja podataka. Moramo se pomiriti sa činjenicom da će mnogi dokumenti biti uništeni i izgubljeni zauvek. Jednom izbrisani elektronski zapisi ne mogu se nikad više nadoknaditi. Zato je problem zaštite digitalnih publikacija veoma važan.

Problem u korišćenju elektronskih verzija je i često menjanje adrese što neminovno dovodi do osipanja broja čitalaca. Rešenje je upućivanje čitalaca na novu adresu.

Mana elektronskih izdanja je i u tome što mnogi časopisi ne navode prikaze knjiga, pisma redakciji, informacije o događajima vezanim za rad stručnih udruženja, dok dnevne novine na Internetu izostavljaju oglase, čitulje i slično.

Zbog mnogo jeftinijeg pristupa elektronskom obliku nego što je nabavka štampanog izdanja, preči opasnost da neke publikacije prestanu da izlaze u štampanom obliku. Uopšte, stiče se utisak da će elektronska izdanja postepeno istisnuti tradicionalna - štampana. Brige izdavača vezane su za uticaj online pristupa na potražnju i prodaju štampanih verzija, što ih često dovodi u dilemu da li da se i dalje pripremaju obe verzije ili da se sasvim pređu na elektronsko izdanje.

Kako pronaći e-periodiku?

Kakvo god interesovanje da nas povede u pretraživanje elektronskih publikacija, najverovatnije ćemo naći ono što tražimo. Istraživači bi rekli – svi putevi vode u Rim. Naravno, usput se može i odlutati, ali se može doći i do sasvim neočekivanih otkrića. Najčešće

polazimo od jedne poznate adrese za koju unapred znamo da pripada određenoj oblasti i pratimo linkove ka drugim adresama. Većinu elektronskih magazina možemo pronaći preko nekog od standardnih pretraživača: Yahoo!, Google, AltaVista, HotBot, Yugoslavia Infomap, Internet Krstarica. Ukoliko preko nekog od pretraživača pokušamo da pronađemo elektronske magazine, pa zadamo reči za pretraživanje *online*, *internet* i *magazin*, vrlo je verovatno da ćemo dobiti kao rezultat sve sajtove na kojima se ove reči pojavljuju u bilo kom kontekstu. Verovatno ćemo naići na sajtove samih elektronskih publikacija; na drugom mestu biće to čitavi spiskovi dnevne, nedeljne, zabavne i stručne štampe; naići ćemo na rasprave o elektronskom izdavaštvu; biće tu i web prezentacija raznih papirnih izdanja, reklama za bolju prodaju štampe, ali i mesta gde se ove reči pojavljuju, a informacija nam je potpuno beskorisna. Publikacije koje tražimo nekad ćemo vrlo lako naći jer ćemo prepoznati njihov sajt po naslovu, ali ćemo do nekih doći veoma teško, a možda ih i nećemo primetiti jer im se pristupa preko stranice izdavača. Tako ćemo do nekih doći sasvim slučajno, a do nekih verovatno nikada.

Ipak, da ne bismo baš toliko lutali, izdavači elektronskih časopisa sami su se pobrinuli da ih nađemo: prijavljuju svoje prezentacije na što veći broj pretraživača, sarađuju sa sajtovima sličnog tematskog opredeljenja tako što razmenjuju linkove, reklamiraju se na forumima koji se bave sličnim temama, šalju obaveštenja o novim izdanjima preko mailing-lista svojih posetilaca. Već uveliko na Internetu funkcionišu elektronske knjižare koje nude svoja izdanja, a i sve veći broj biblioteka daje informacije i nudi web adresar.

Ko su izdavači elektronske periodike

Moglo bi se reći da praktično svako ko ima personalni računar, modem i priključak na Internet ima mogućnosti da pravi novine ili magazin. Dovoljno je da zakupi određeni domen, to jest Internet adresu. Uz to, mnogi besplatni uslužni servisi nude korisnicima URL⁷ - adresu sadržaja na Internetu, pomažu pri kreiranju stranica za sajt – ali zato ubacuju svoje reklame, otvaraju one dosadne pop-up prozore i browser-e sa komercijalnim sadržajima, šalju reklame na e-mail adrese korisnika, ne dozvoljavaju postavljanje reklama konkurentskih kuća i linkove ka sajtovima izvan njihovog domena.

Izdavači „ozbiljnijih“ izdanja dele se u dve velike grupe: na stručna udruženja i komercijalne izdavače. Izdavači u službi naučnih ustanova, univerziteta, stručnih i naučnih udruženja retko objavljuju komercijalna izdanja. Jedna grupa komercijalnih izdavača specijalizovala se za izdavanje univerzitetskih, školskih i obrazovnih publikacija, dok u drugu grupu komercijalnih izdavača spadaju oni koji izdaju publikacije isključivo za zabavu.

Pretplata

Pristup većini online-publikacija je potpuno besplatan. U pitanju su popularna izdanja novina i zabavnih magazina. Izdavači se u tom slučaju izdržavaju od plaćenih reklama (banera) i sponzora. Pristup je besplatan i kada je elektronsko izdanje u stvari verzija štampanog izdanja. U tom slučaju sveske časopisa na mreži pojavljuju se sa zakašnjenjem u odnosu na štampanu verziju.

Magazini i časopisi zatvorenog tipa zahtevaju pretplatu, pa se njihovom sadržaju pristupa tek nakon provere korisničkog imena i lozinke ili se šalju na e-mail adresu pretplatnika. Obično je to slučaj sa časopisima koji izlaze isključivo u elektronskom obliku. Ovde je pretplata jedini izvor finansiranja. U nekim slučajevima su različite cene za pojedinačne korisnike i za institucije. Neki izdavači elektronskom poštom obaveste svoje pretplatnike kada izađe novi broj ili pošalju novi broj na e-mail adresu korisnika sa svoje liste. Pretplata na elektronsko izdanje obično je mnogo manja nego na štampano, pa je informisanje preko Interneta daleko povoljnije, čak i ako računamo utrošene telefonske impulse i sate na mreži.

Treći način pristupa predstavlja kompromisno rešenje: deo tekstova je dostupan besplatno, a preostali tekstovi samo pretplatnicima. Neki izdavači dozvoljavaju besplatan pristup samo sadržaju tekućeg godišta, dok ostale tekstove u vidu apstrakta nude kao mogućnost naručivanja preko Interneta.

Skoro uvek je dostupan sadržaj, često i apstrakt, a najređe integralni tekst.

Autorska prava

Problem pristupa elektronskim publikacijama ne završava se, međutim, samo sa problemom pretplate. Široka upotreba elektronske

tehnologije je veliko dostignuće civilizacije, pruža skoro bezgranične mogućnosti, ali postavlja jedan od najvećih problema izdavaštva – problem zaštite intelektualne svojine. Postavlja se pitanje da li je elektronska publikacija podložna pravilima i zakonima kao i ostala sredstva masovne komunikacije. Tu su i pitanja o bibliotečkim ovlašćenjima u elektronskim uslugama, pitanja licenci za korišćenje elektronskih informacija s obzirom na vlasnika i autora informacije. Za pitanje autorskih prava podjednako su zainteresovani svi učesnici: autori, izdavači, distributeri i krajnji korisnici.

Ako elektronsku publikaciju koja je postavljena na Internet i tako dostupna svima posmatramo kao bilo koju štampanu publikaciju, onda su i kršenja autorskog prava slična kao kod tradicionalne literature. Štaviše, sada je mnogo lakše izdvojiti, kopirati i umnožiti veliki broj dokumenata. Tako prednosti nove tehnologije pogoduju zloupotrebi autorskih prava. Problem zaštite autorskih prava posebno je izražen kod naučnih časopisa.

Zato se vlasnici baza podataka trude da zaštite svoje informacije regulisanjem i kontrolisanjem pristupa podacima. Ugovorima sa korisnikom reguliše se način pristupa i pravila korišćenja informacija i često se uvode licence za korišćenje elektronskih izvora. Svaki vlasnik ima sopstvene uslove za korišćenje informacija. Često provajder ograničava broj odštampanih kopija nekog dokumenta; drugi imaju pravilo da se korisniku dozvoljava čuvanje dokumenata na ličnom računaru samo određeno vreme i da se dokument ne može dalje proslediti e-mail poštom; najčešći uslov je obaveza da se izvor podataka pri korišćenju navede u potpunosti. U slučaju da je korisnik baze podataka biblioteka, može se desiti da joj je dozvoljen pristup i pravo korišćenja, ali joj nije dozvoljeno da čuva materijale. Ukoliko su podaci na CD-ROM-u licencirano korišćenje, biblioteka mora da odbaci (vrati vlasniku ili uništi) stare verzije datoteka nakon isteka pretplate, ili kad se izda nova verzija.

Konzorcijumi

Krajnji korisnici pristupaju elektronskim bazama podataka preko terminala u bibliotekama, istraživačkim centrima ili direktno sa svog ličnog računara. Zbog visokih cena pretplate u mnogim slučajevima pretplatnici na naučnu periodiku nisu pojedinci nego institucije. Radi

postizanja veće efikasnosti u radu biblioteke se organizuju u konzorcijume, kao savremeni oblik međubibliotečke saradnje. Cilj udruživanja je zajedničko korišćenje elektronskih izvora i usluga, izgradnja uzajamnih kataloga, edukacija i nabavka elektronskih izvora. Poslednjih godina sve je češća pojava konzorcijuma među bibliotekama u Evropi. Oni stvaraju mogućnost da se korisnicima ponudi potpun pristup elektronskim izvorima, a da to za pojedine biblioteke bude isplativo. Na taj način se bore protiv koncentracije izdavačke industrije, ali značajno utiču i na razrešenje problema zaštite intelektualne svojine i slobodnog pristupa informacijama.

Osnovne usluge koje pružaju konzorcijumi su pristup elektronskim časopisima, bazama podataka i preuzimanje punog teksta članaka. U konzorcijumima su najčešće zastupljeni časopisi iz oblasti tehnike i medicine, zatim ekonomija, pravo, političke nauke, pa humanističke.

Novi oblik organizovanja biblioteka Srbije predstavlja i KoBSON – Konzorcijum biblioteka Srbije za objedinjenu nabavku. Osnovni ciljevi udruživanja biblioteka u ovaj konzorcijum su: nabavka stranih naučnih informacija, prelazak sa papirnih izdanja na elektronska i unapređenje pristupa elektronskim publikacijama. Omogućava korišćenje elektronskih izvora preko posebne web stranice⁸, a korisnici mogu da se prijave na e-mail listu i da budu redovno informisani o svim novostima u KoBSONU. Sistem pretplate finansira se preko Ministarstva za nauku, tehnologije i razvoj Republike Srbije.

Rad KoBSONa regulisan je Protokolom o pravima i obavezama KoBSONa i njegovih članica: objašnjava ciljeve Konzorcijuma, pravila o tome ko može da bude članica, ko su osnivači, reguliše obaveze i prava članica i Konzorcijuma, pravila kojih s moraju držati korisnici (na primer: zabranjeno je preuzimanje svih radova iz jedne sveske časopisa, od korice do korice, jer bi to moglo dovesti do ukidanja pristupa tom servisu celoj akademskoj zajednici Srbije).

Trenutno je na raspolaganju oko 14.000 časopisa koji su dostupni preko 20 servisa. Baza podataka Emerald, na primer, sadrži elektronske časopise iz oblasti ekonomije, menadžmenta, bibliotekarstva, tehničkih disciplina; EBSCO omogućava preuzimanje punog teksta iz 6935 časopisa pretežno iz društvenih nauka i medicine. Preko KoBSONa se može pretraživati Web of Science (WoS), online verzija baze podataka koja obuhvata : 1) Science Citation Index Expanded, 2) Social Science Citation Index, 3) Arts and Humanities Citation Index; uključuje

8500 najuticajnijih svetskih časopisa iz nabrojanih oblasti nauke, čini dostupnim sve članke i svu citiranu literaturu, daje detaljan opis časopisa u kome je članak objavljen. Tu su i TEEAL (The Essential Electronic Agricultural Library) sa časopisima iz oblasti poljoprivrede, MEDLINE koji sadrži tekstove iz medicinskih časopisa i drugi servisi.

Između ostalih, dostupan je i srpski citatni indeks za društvene nauke – SocioFakt koji sadrži bibliografske opise, sažetke i reference radova objavljenih u domaćim društveno-naučnim časopisima. Obuhvata časopise iz oblasti ekonomije, prava, sociologije, politikologije, psihologije, demografije, antropologije, savremene istorije, psihijatrije, pedagogije, defektologije, socijalnog rada, informatike, društvene statistike i metodologije istraživanja.

Jedna od značajnih regionalna baza podataka o elektronskim izdanjima časopisa je i baza podataka nevladine organizacije *Komunikacija*⁹ koja sadrži elektronska izdanja tridesetak vodećih časopisa (preko 200 svezaka) iz svih oblasti i disciplina, sa više od 3800 celovitih tekstova, koji se mogu pretraživati prema: imenima autora, naslovima pojedinačnih priloga, naslovima tematskih celina (rubrika), ključnim rečima, svim pojmovima iz sažetaka, odnosno rezimea i prema kodiranoj međunarodnoj klasifikaciji (UDC – Univerzalna decimalna klasifikacija, DDC – Djujjeva decimalna klasifikacija, MSC – Mathematical Subject). Svim korisnicima u zemlji i inostranstvu dostupni su i radovi štampani u davno rasprodatim sveskama časopisa. Osim časopisa koje uključuje u svoju bazu podataka, Komunikacija pruža mogućnost pretraživanja povezivanjem na linkove oko 60 časopisa iz Srbije i Crne Gore, Hrvatske, Slovenije, Makedonije, Francuske.

Kako sačuvati podatke?

Problem pohranjivanja podataka prati kako štampane, tako i elektronske publikacije. Da bi se što sigurnije sačuvali podaci se pohranjuju na više različitih medija. Stalno se pojavljuju nove, brže, veće i bolje tehnologije za pohranjivanje elektronskih publikacija. Međutim, svi ovi novi oblici ubrzo bivaju zamenjeni novim formatima. Kada su elektronske publikacije u pitanju, ne samo da više nije važno, već je i besmisleno, štititi originalni pojavni oblik publikacije (kao kod štampane građe). Elektronska publikacija primorava nas da je redovno kopiramo na nove medije, da se ne bi dogodilo da ostane na zastarelom formatu ili nečitljivom mediju.

Pošto kopiranje digitalnom tehnikom nije tako sigurna zaštita elektronskih dokumenata, elektronske informacije se u cilju zaštite prenose i na mikrofilm. Mikrofilm se pokazao kao najsigurniji materijal za čuvanje dokumenata, a koristi se na jednostavnim mašinama koje ne zastarevaju. Međutim, prenosom elektronskih informacija na neelektronske forme gubi se funkcionalnost pojedinih vrsta informacija – publikacije na mikrofilmu (kao i na papiru) ne mogu imati aktivne hiperlinkove, zatim ne omogućavaju pretraživanje po raznim identifikatorima i slično. Zato se, najčešće, uporedo prave kopije na mikrofilmu, CD-ROM-u, DVD-u i ostalim formatima.

Uticaj na bibliotekarstvo

Kako promene u savremenom izdavaštvu i sve brži razvoj elektronske periodike utiču na bibliotekarstvo? Nagli uspon elektronskih publikacija vodi promenama u radu bibliotekara-katalogizatora tako što *zahteva katalošku obradu* elektronskih izvora. Stalno promenljivi elektronski izvori, a među njima posebno periodične publikacije koje su i same dovoljno neuhvatljive, dovode do mnogih teškoća pri identifikaciji građe i njenoj obradi. Ipak, danas već više ne možemo da se pravdamo nedostatkom standarda, nedostatkom vremena, opreme, iskustva ili kadrova.

Već je sasvim jasno da elektronske forme moraju biti zabeležene u katalogu na bilo koji način. Više se ne postavlja pitanje *da li* da obrađujemo elektronske publikacije, već *na koji način* da to izvedemo. Da li je potrebno raditi dva zapisa ako postoji štampani i elektronski oblik časopisa, ili je dovoljno samo u zapis za štampanu publikaciju uneti informaciju o elektronskoj verziji kao URL adresu u polje 856¹⁰? O ovom problemu govore iskustva biblioteke California State University Northridge Library¹¹: 1. kada bi biblioteka imala štampanu verziju, onda bi zapisu dodavali napomenu koja ukazuje na elektronski pristup, to jest na postojanje elektronske verzije; 2. zaseban bibliografski opis elektronskog izvora koristio bi se a) kada biblioteka ima samo elektronsku verziju dotičnog naslova ili b) kada bi časopis u štampanom obliku prestao da izlazi i nastavio samo kao elektronski ili v) kada bi se prekinula pretplata na štampano izdanje, a časopis ostao dostupan samo u elektronskom obliku.

Kako god da se bibliotečki centar opredeli za obradu, bibliotekari će se teško izboriti sa obimom i raznovrsnošću digitalnih izvora. Savremena praksa u kataloškoj obradi, posebno u nacionalnim bibliotečkim centrima, ipak sve češće diktira izradu zasebnog bibliografskog zapisa za svaki format publikacije (štampani časopis, mikrofilm, oblik časopisa na CD-ROM-u ili njegovu online verziju). Da li će se bibliotečki centar odlučiti za izradu novog zapisa za svaku novu verziju, to zavisi od procene njenih katalogizatora. Međunarodni standard za obradu serijskih publikacija, to jest kontinuiranih izvora, kako glasi njegov najnoviji naslov – ISBD(CR) – propisuje izradu novog zapisa samo za novo *izdanje*, a pod novim izdanjem podrazumeva značajne razlike u intelektualnom ili umetničkom sadržaju izvora. Termin srodan izdanju je nova *verzija* koja, za razliku od novog izdanja, označava samo manje izmene u publikaciji: razlike u vrsti nosioca (verzija publikacije na disku ili na kaseti), ili veličini fizičkog nosioca (disk od 14 cm i disk od 9 cm), razlike u formatima dokumenta za štampu, razlike u izlaznom medijumu, to jest formatu prikaza (na primer izvor sa daljinskim pristupom ¹²reprodukovan na disketi ili optičkom disku).

Poseban problem pri kataloškoj obradi elektronske građe, pa tako i elektronskih časopisa, je i pitanje obaveznog primerka. Kako ostvariti poštovanje propisa o obaveznom primerku kada su u pitanju online publikacije? Kako sačuvati starije brojeve časopisa? Kako postupiti pri izradi nacionalne bibliografije?

Za sada se u Narodnoj biblioteci Srbije poseban zapis za publikacije koje su dostupne samo online izrađuje na zahtev izdavača. Sve češće izdavači sami traže ISSN broj, pa i CIP zapis za svoj časopis na Internetu.

Pitanje uključivanja online publikacija u tekuću nacionalnu bibliografiju kompromisno je rešeno, na primer, kod susednih Hrvata tako što se u katalogu nacionalne biblioteke svaka verzija periodične publikacije radi zasebno, dok se u tekućoj nacionalnoj bibliografiji kao bibliografska jedinica pojavljuje samo štampana verzija, a u napomeni se daje podatak o online izdanju i URL adresa publikacije (što čini vrlo efikasnim pretraživanje bibliografije u elektronskoj formi).

Promene međunarodnog standarda: ISBD(S)→ISBD(CR)

Promene u izdavaštvu povukle su za sobom i značajne promene u kataloško-bibliografskoj obradi publikacija. Ideja o reviziji međunarodnog

standarda, s obzirom na pojavu novih izvora, javlja se još 1988. godine na godišnjoj konferenciji IFLE u Amsterdamu, od strane radne grupe ISBD(S). ISBD(CR)¹³ je revidirani standard dopunjen pravilima za obradu tekućih izvora svih vrsta, a među njima i elektronskih serijskih publikacija.

Novi, revidirani standard među već postojeće definicije uključuje i nove pojmove kao što su: iteracija¹⁴, URL, web stranica¹⁵, World Wide Web¹⁶, World Wide Web prezentacija¹⁷.

Novi standard definiše integrativne izvore kao novu kategoriju publikacije, uključuje pravila bibliografskog opisa integrativnih izvora i tako dovodi do mnogih promena u obradi. Pojam integrativni izvor se kao kontinuirani izvor u standardu javlja prvi put i označava bibliografski izvor koji se dopunjava ili menja pomoću dodataka koji ne ostaju odvojeni, već se integrišu u celinu (na primer publikacija koja se dopunjava nevezanim listovima ili web prezentacija koja se povremeno ažurira). Tako je promenjena i *definicija* serijske publikacije kao posledica razvoja nove tehnologije u izdavaštvu.

Kada je publikacija dostupna na različitim vrstama nosilaca (na primer štampana verzija, mikrofilm, kasete, CD-ROM, web strana) i/ili različitim dimenzijama nosioca (na primer disk od 9 cm i disk od 14 cm) ili na različitim izlaznim medijima ili prikazanim formatima (optički disk i flopi disketa) standard dozvoljava dve metode: 1) opis svakog različitog fizičkog nosioca u istom bibliografskom zapisu ili 2) svaki različit fizički nosilac može se opisati u zasebnim bibliografskim zapisima. Praksa Narodne biblioteke Srbije je da se građa obrađuje na drugi način – svaki javni oblik obrađuje se kao zaseban zapis, a u napomeni se navodi podatak o ostalim oblicima.

Različita su pravila bibliografskog opisa koja propisuje ISBD(CR) za tradicionalne (štampane) i nove (elektronske) serijske publikacije: klasične serijske publikacije opisuju se na osnovu prve ili prve dostupne sveske, dok se integrativni izvori opisuju na osnovu poslednje iteracije. I izvori podataka za bibliografski opis kod elektronskih publikacija su izmenjeni, to jest specifični su za nove forme periodike: podaci se uzimaju sa naslovnog ekrana, matične stranice, glavnog menija, zaglavlja dokumenta, programskih zahteva – jedinstvena priroda elektronskih izvora zahteva da katalogizator kombinuje neophodnu informaciju iz raznovrsnih izvora.

Posebno koristan podatak pri kataloško-bibliografskom opisu elektronskih izvora je podatak o opštoj oznaci građe koji je inače neobavezan prema standardu ISBD(CR). Opšta oznaka građe označava vrstu građe kojoj publikacija pripada i unosi se na samom početku bibliografskog opisa, odmah iza glavnog stvarnog naslova, u uglastoj zagradi i to jezikom i pismom kataloške agencije; preporučena oznaka na srpskom jeziku za elektronske publikacije je „elektronski izvor“.

Ako se publikacija javlja u više različitih izdanja unosi se i podatak o izdanju (Štampano izd., CD-ROM izd., Online izd.).

U području materijalnog opisa navodi se posebna oznaka građe i opseg elektronskog izvora. Ovaj podatak označava određenu vrstu materijala kojoj fizički nosilac pripada i navodi se na jeziku i pismu bibliografske agencije (elektronska kasete, elektronski disk, elektronski optički disk, CD-ROM, DVD). Elektronski izvor koji je dostupan samo daljinskim pristupom (na primer na Internetu) nema podatak o materijalnom opisu.

Za razliku od štampanih publikacija, glavni bibliografski opis elektronskih izdanja radi se na osnovu tekuće (poslednje) iteracije, a svi prethodni podaci unose se u napomene (promene naslova i dodataka uz naslov, raniji podaci o odgovornosti, izdanju).

Pre svih napomena, pri bibliografskom opisu elektronskih kontinuiranih izvora, potrebno je navesti napomene o sistemskim zahtevima. Napomena o sistemskim zahtevima obavezna je za elektronske izvore sa lokalnim pristupom¹⁸ i obuhvata: naziv, model i broj mašine, potrebnu memoriju, naziv operativnog sistema, softverske zahteve uključujući i programski jezik, periferijske uređaje, lokalne modifikacije hardvera (napomeni prethodi izraz „Sistemski zahtevi:“, a svakom podatku, osim prvom, prethodi tačka zarez, razmak).

Napomene koje se odnose na način pristupa obavezne su za sve izvore sa daljinskim pristupom; navode se kao druga napomena, iza napomene o sistemskim zahtevima (ako data); ovoj napomeni prethodi izraz „Način pristupa“ i sledi URL adresa. S obzirom na činjenicu da je lokacija elektronskog izvora na Internetu promenljiva kategorija, potrebno je s vremena na vreme proveravati URL adrese i unositi izmene u zapis. U zapisu treba da stoji aktuelna adresa; ranije adrese nisu relevantne, te ih nije potrebno navoditi ni u napomene.

Napomene o materijalnom opisu mogu uključiti i napomene o različitim fizičkim nosiocima, o dostupnosti na drugom mediju ili o verzijama prilagođenim za druge mašine ili druge operativne sisteme.

Međunarodni standardni broj za serijske publikacije – ISSN – koji zajedno sa ključnim naslovom identifikuje naslov u svetskoj bazi podataka, dodeljuje se i elektronskim izdanjima kao i štampanim. Razlika u bibliografskom opisu elektronskih u odnosu na štampane publikacije odnosi se na podatak koji se dodaje uz naslov kao dopuna, to jest objašnjenje ključnog naslova (CD-ROM, Online, i slično).

Zaključak

Pojava elektronske periodike otvara niz svakodnevnih pitanja za sve učesnike u lancu od njenog nastanka do krajnjih korisnika, tj. od autora i izdavača do čitalaca i biblioteka. Najpre se autori i izdavači opredeljuju za štampano i/ili elektronsko izdanje; brinu o tome da li će publikacija biti dostupna ciljnoj grupi za koju je pripremana; vode računa o zaštiti autorskih prava i visini pretplate. Zatim čitaoci nailaze na problem kako prepoznati i pronaći elektronske publikacije za koje su zainteresovani; pod kojim uslovima je dozvoljeno/nije dozvoljeno čitati i preuzimati podatke; da li je bolje koristiti štampano ili elektronsko izdanje; kako sačuvati podatke. Pred bibliotekama su najpre problemi finansijske prirode: da li se više isplati nabavka štampane ili elektronske verzije; koliko je visoka pretplata; da li se više isplati priključivanje konzorcijumu. Nacionalni centri imaju problem evidencije obaveznog primerka i izrade tekuće bibliografije. Bibliotekari-katalogizatori su pred čitavim nizom dilema: da li da se štampana i elektronska izdanja obrađuju na jednom zapisu ili pojedinačno; kako identifikovati elektronsku publikaciju; kako razlikovati serijsku od monografske publikacije; kako razlikovati serijsku publikaciju od baze podataka; odakle uzeti podatke za katalogizaciju; kako sačuvati podatke... Rešenja ne dolaze sama, ali se problemi, ipak, polako razrešavaju kroz svakodnevni rad (sve češće uzajamni) i autora, i izdavača, čitalaca i bibliotekara.

Literatura:

1. Begenišić, Dobrila: Autorska prava u oblasti elektronskih informacija. – U: Glasnik Narodne biblioteke Srbije. – ISSN 1450-8915. – God. 1, br. 1 (1999), str. 239-243.
2. Belbnoa-Aviš, Pjer-Mari: Svetionici u noći : istraživanje o Internetu. – U: Godišnjak Biblioteke Matice srpske. – ISSN 0351-3580. – 1998, str. 260-267.
3. Bronmo, Ole: Zakonodavstvo o autorskom pravu, pravično korišćenje i efikasno širenje naučnih saznanja. – U: Godišnjak Biblioteke Matice srpske. – ISSN 0351-3580. – 1996, str. 223-232.
4. Wakimoto, Jina Choi: Utilization of a set of vendor-supplied MARC records to provide access to journals in a aggregator database. – U: Serials Librarian. – ISSN 0361-526X. – Vol. 43, no. 1 (2002), str. 79-95.

5. Đavara, Emanuela: Platforma evropskog korisnika autorskog prava. U: Godišnjak Biblioteke Matice srpske. – ISSN 0351-3580. – 1996, str. 233-237.
6. Đordano, Tomas: Modeli bibliotečkih konzorcijuma u Evropi : komparativna analiza. – U: Glasnik Narodne biblioteke Srbije. – ISSN 1450-8915. – God. 5, br. 1 (2003), str. 381-397.
7. ISBD(CR) : Međunarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacija i drugih kontinuiranih izvora : prerađeno izdanje ISBD(S) Međunarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacija. – Beograd : Narodna biblioteka Srbije, 2004.
8. ISBD(ER) – Međunarodni standardni bibliografski opis elektronskih izvora : radna verzija.
9. Kovačević, Ljiljana: Pozdrav Gutenbergu! : e-publikacije na Internetu i kako ih naći. – U: Glasnik Narodne biblioteke Srbije. – ISSN 1450-8915. – God. 3, br. 1 (2001), str. 263-273.
10. Korniš, Gream: Sistemi za zaštitu autorskih prava podataka na elektronskim medijima : snovi, noćna mora ili realnost. – U: Godišnjak Biblioteke Matice srpske. – ISSN 0351-3580. – 1996, str. 238-245.
11. Kosanović, Biljana: Konzorcijum biblioteka Srbije za objedinjenu nabavku : da li dovoljno koristimo elektronske izvore informacija. – U: Infoteka. – ISSN 1450-9687. – God. 4, br. 2 (2003), str. 107-113.
12. Kosanović, Biljana: Koordinirana nabavka inostranih izvora naučno-tehničkih informacija u Srbiji : stanje i perspektive. – U: Infoteka. – ISSN 1450-9687. – God. 3, br. 2 (2002), str. 55-63.
13. Kuni, Teri: Mračni digitalni vek : izazovi zaštite elektronskih informacija. – U: Godišnjak Biblioteke Matice srpske. – ISSN 0351-3580. – 1998, str. 233-243.
14. Lajn, Moris B.: Razlog za zadržavanje štampane verzije bibliotečko-informacionih časopisa. – U: Godišnjak Biblioteke Matice srpske. – ISSN 0351-3580. – 1998, str. 244-252.
15. Mitchell, Anne: Tacking aggregator coverage with spreadsheets. – U: Serials Librarian. – ISSN 0361-526X. – Vol. 43, no. 1 (2002), str. 19-23.
16. McKierman, Gerry: E is for everything : the extra-ordinary, evolutionary [e-] journal. – U: Serials Librarian. – ISSN 0361-526X. – Vol. 41, no. 3/4 (2000), str. 293-304.
17. Online magazini. U: Internet ogledalo. – ISSN 1451-0235. – Br. 6 (2000) (http://www.internetogledalo.com/index.php3?broj=6&tekst=t_br_6.htm) Popović Bošković, Gordana, Fortuna, Biserka: ISBD(CR) : izzivi katalogizacijevirov v nadaljevanju. – U: Organizacija znanja (e-časopis). – ISSN 1580-9803. – Br. 2 (2003) ([shttp://splet02.izum.si/cobiss/CobissNews.jsp?apl=/3003_2/ar02.jsp](http://splet02.izum.si/cobiss/CobissNews.jsp?apl=/3003_2/ar02.jsp))
18. <http://nainfo.nbs.bg.ac.yu/Kobson/page/>
19. Charity, Martin K., Hoffman, Paul S.: Do we catalog or not : how research libraries provide bibliographic access to electronic journals in aggregated databases. – U: Serials Librarian. – ISSN 0361-526X. – Vol. 43, no. 1 (2002), str. 61-77.
20. Curran, Mary: Step one in formalizing the rules in AACR2 for cataloging e-serials: Chapter 9 and the Anglo-American Cataloging Rules Amendments 2001 Package. – U: Serials Librarian. – ISSN 0361-526X. – Vol. 43, no. 1 (2002), str. 25-30.

Napomene:

- ¹⁾ Internet protocol
- ²⁾ Mary Curran: Step one in formalizing the rules in AACR2 for cataloging E-serials: chapter 9 and the Anglo-American Cataloging Rules Amendments 2001 Package. – U: *Serials Librarian*. – ISSN 0361-526X. – Vol. 43, no. 1 (2002), str. 25-30.
- ³⁾ Kovačević, Ljiljana: Pozdrav Gutenbergu! : e-publikacije na Internetu i kako ih naći. – U: *Glasnik Narodne biblioteke Srbije*. – ISSN 1450-8915. – God. 3, br. 1 (2001), str. 263.
- ⁴⁾ American Standard Code for Information Interchange – američki standardni kod za razmenu informacija.
- ⁵⁾ HyperText Markup Language – hipertekstualni markerski jezik.
- ⁶⁾ Portable Document Format.
- ⁷⁾ Uniform Resource Locator – jedinstvena lokacija izvora.
- ⁸⁾ <http://nainfo.nbs.bg.ac.yu/Kobson/>
- ⁹⁾ <http://www.komunikacija.org.yu>
- ¹⁰⁾ U polje 856 po UNIMARC standardu unosi se elektronska lokacija u vidu linka.
- ¹¹⁾ Jina Choi Wakimoto: Utilization of a set of vendor – supplied MARC records to provide access to journals in a aggregator database. – U: *Serials Librarian*. – ISSN 0361-526X. – Vol. 43, no. 1 (2002), str. 79-95.
- ¹²⁾ Daljinski pristup – način korišćenja elektronskog izvora gde ne postoji fizički nosilac kojim rukuje korisnik; izvori su smešteni na velikom uređaju za skladištenje ili na Internetu i pristupa im se preko ulazno-izlaznog uređaja (na primer terminala).
- ¹³⁾ International Standard Bibliographic Description for Serials and Other Continuing Resources.
- ¹⁴⁾ Iteration - primerak integrativnog izvora, onakav kakav je prvi put objavljen, ili pošto je ažuriran.
- ¹⁵⁾ Web page – jedna od stranica hipertekstualnog dokumenta na World Wide Web prezentaciji.
- ¹⁶⁾ Internet servis koji povezuje dokumenta upotrebom hipertekst tehnologije.
- ¹⁷⁾ Lokacija identifikovana u formi URL na World Wide Web-u na kojoj se nalaze Web stranice pogodne za pristup i korišćenje.
- ¹⁸⁾ Lokalni pristup podrazumeva se u slučajevima kada se fizički nosilac može opisati (na primer disk, optički disk, kasete, DVD); korisnik ga ubacuje u računar ili periferijski uređaj povezan sa računarom.

Rezime

Poslednjih godina u velikom je usponu razvoj elektronskog izdavaštva, pa tako i serijske publikacije doživljavaju svoju tranziciju. Sve je više elektronskih časopisa, magazina, novina, listova, biltena, oglasnika, vodiča. Pojava elektronske periodike povukla je za sobom i niz problema sa kojima se svakodnevno suočavaju izdavači,

čitaoci i bibliotekari-katalogizatori. U ovom radu postavljaju se mnoga pitanja – mnoga će još dugo zadavati probleme svim učesnicima u virtuelnom lancu proizvodnje i korišćenja elektronskih časopisa, za neka od njih rešenja su na vidiku, dok su neki problemi kroz rad već razrešeni.

Бояна Вукотић

Электронный магазин в виртуальном мире Интернета

Резюме

В последние годы электронное издательство испытывает подъем. В том числе и сериальные издания испытывают свою транзицию. Все более электронных журналов, обзоров, газет, листовок, бюллетеней, объявлений, руководств (путеводителей). Явление электронной периодики открыло и ряд проблем с которыми ежедневно сталкиваются издатели, читатели и библиотекари занимающиеся каталогизацией. Этот труд задает многие вопросы. Многие из них еще задолго будут задавать проблемы всем участвующим в виртуальной цепи продукции и пользования электронными журналами. Для некоторых из них решения уже на горизонте, пока некоторые уже разрешены в процессе работы.

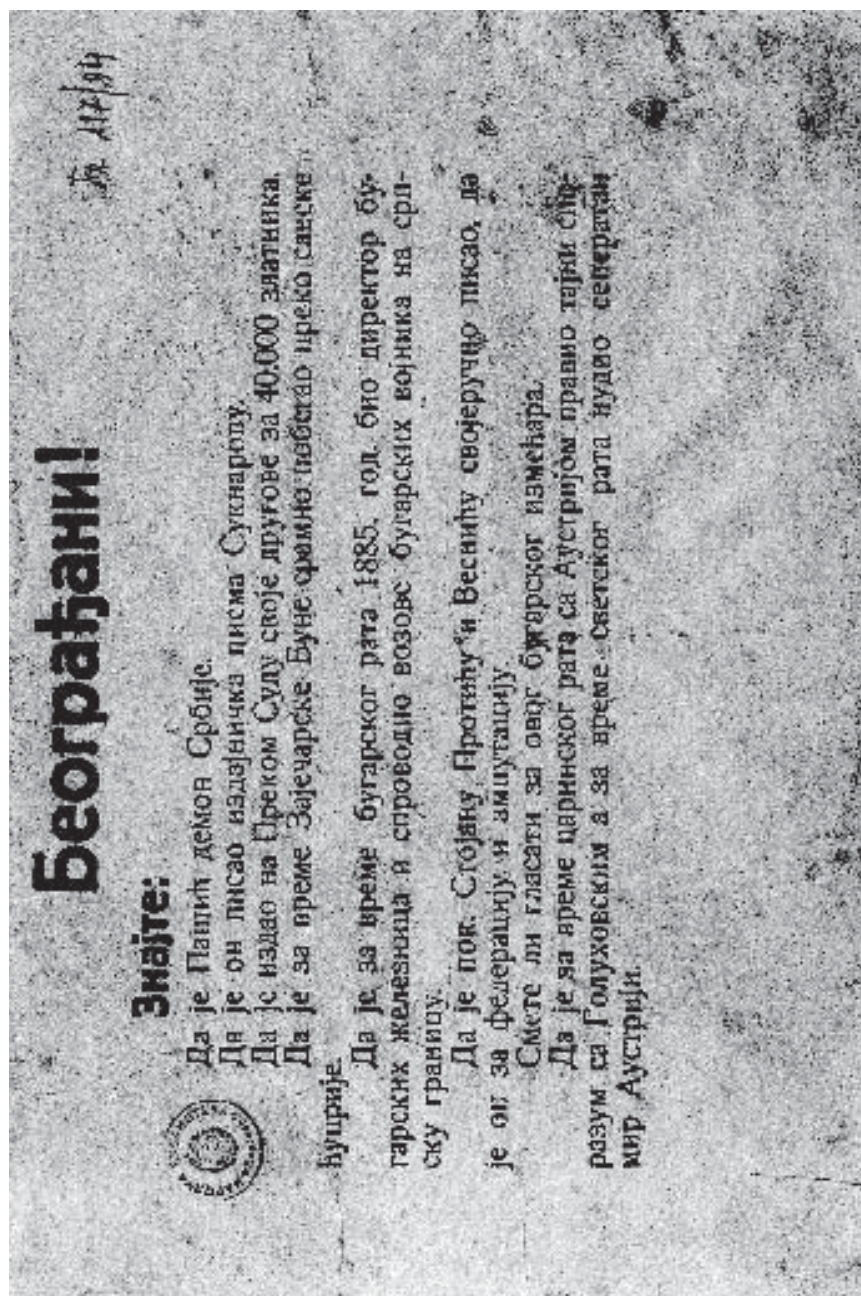
Bojana Vukotić

The Electronic Journal in the Virtual World of the Internet

Summary

In the past years, the development of the Electronic Publications is increasing largely, as well the Serial Publications are experiencing their transition. There are more and more electronic journals, magazines, newspapers, reviews, bulletins, ads, guides. The apparition of electronic periodicals has implicated several problems that publishers, readers and librarians-cataloguers are confronting every day.

In this Paper, many questions are posed – a lot of problems will still make troubles to all participants of the virtual chain of production and usage of Electronic Journals, and for some of those arising problems the solutions are very close, while some of them are resolved throughout the work process.



8. Београђани! Знајте да је Пашић демон Србије